

BELA SMRT

Avstrijski obrambni položaji so potekali po strmih in težko dostopnih gorskih predelih. Dostop do njih je bil v zimskem času otežen zaradi obilnih padavin, visoke snežne odeje in plazov.

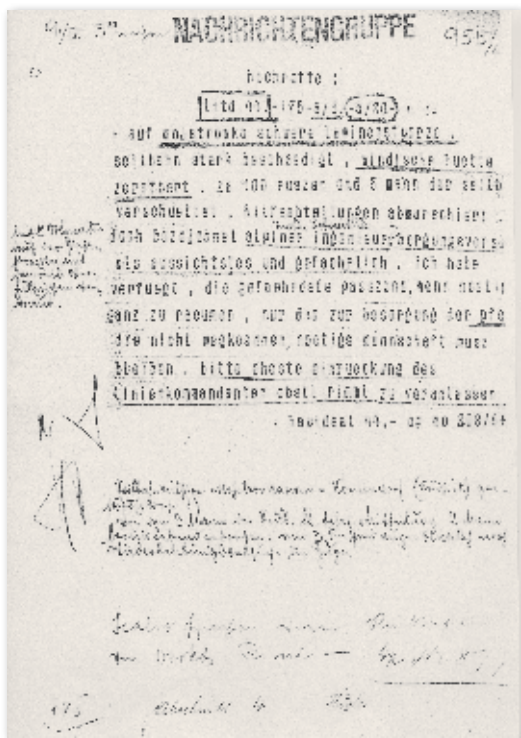
Bela smrt, kakor so rekli snežnim plazovom, je na območju od Rombona do Bogatina že prvo zimo zahtevala okoli 600 življenj.¹ V Krnskem pogorju sta bili najhujši nesreči 24. decembra 1915 in 25. februarja 1916. V prvi je med Velikim Lipnikom in Planino Zagreben zasulo pripadnike 2. in 21. domobranskega polka. Umrlo je 58 mož, več kot 40 je bilo ranjenih.² V drugi pa je pokopalo okoli 80 mož delovne skupine, ki je odstranjevala sneg s poti pod Šmohorjem. Žrtvam so v Lepeni uredili pokopališče s kapelico, ki pa ne stoji več.³

Gradbišče vršiške ceste je zasulo več snežnih plazov. Najhuje je bilo 8. marca 1916. Dvajset minut čez 17. uro je na štab 10. armade v Beljaku prišlo telegrafsko sporočilo, da se je z Mojstrovke odtrgal snežni plaz, ki je poškodoval slovensko planinsko kočo (kasnejši Tičarjev dom), tovorno žičnico in zasul okoli sto ruskih vojnih ujetnikov ter tri može s tovarne žičnice. Odposlali so reševalne ekipe. Ker je bilo nadaljnje delo na vrhu prelaza prenevarno, so se od tam umaknili. Ostalo je le nekaj ljudi, zadolženih za oskrbo konj, ki jih niso mogli umakniti v dolino.⁴ Nesrečo je preživel Franc Uran, ki je na Vršiču pomagal graditi lesene zaščitne strehe proti plazovom. V svojih spominih navaja, da se je po 13. uri odpravil proti vrhu prelaza, ko je zaslišal močan krik. Kmalu zatem so pribežali prestrašeni ruski

Postaja žičnice v Krnskem pogorju po snežnem plazu leta 1916.

(Goriški muzej, Zgodovinski oddelek, album GME)

Fotografija telegrafskega sporočila 10. armade o plazu, ki se je 8. marca 1916 utrgal z Mojstrovke in zasul okoli 100 ruskih ujetnikov ter tri može, zaposlene pri tovorni žičnici. (Gornjesavski muzej Jesenice)

Ruska kapelica pod Vrščicem, kjer so pokopani tragično preminuli ruski ujetniki. (Gornjesavski muzej Jesenice)

ujetniki in avstrijski stražarji. Težko je bilo zbrati reševalno ekipo, ker so se vsi bali ponovnega plazu. Franc Uran navaja, da so na kranjskogorski strani pogrešali 110 ruskih ujetnikov in šest ali sedem stražarjev in da je bilo žrtev še več, ker so bile v času nesreče na prelazu tudi ekipe s trentarske strani.⁵

Graditelji ceste so vedeli, da je prelaz na plazovitem območju, saj je bila 24. novembra 1914 na okrajnem glavarstvu Radovljica izdelana statistika snežnih plazov od Bele Peči in gornjesavske doline do Bohinja. V njej je navedeno, da se z Mojstrovke proti planinski koči Vosshütte (kasneje Erjavčevi koči) večkrat na leto vsujejo plazovi, ki merijo do 400 metrov v dolžino, v širino pa 150 metrov. Zanimiva je opomba, da je tukaj pomemben prehod in da bi bilo plaz mogoče zazidati.⁶ Pozimi 1915/16 je zapadla velika količina snega in marčevski plaz je presegel podatke o do tedaj znanih plazovih na Vrščicu.

Dne 12. marca 1916 je ob 8. uri in 50 minut v štab 10. armade prišlo telegrafsko sporočilo o ponovnem snežnem plazu, ki je pri koči Vosshütte

zasul rusko pekarno, postajo tovarne žičnice in 17 ruskih vojnih ujetnikov.⁷

Veliko žrtev je zahteval še plaz, ki je 12. maja 1917 zasul taborišče ruskih ujetnikov na trentarski strani Vrščica. Pod sabo je pokopal 30 ujetnikov in šest stražarjev.⁸

V spomin žrtvam so zgradili rusko kapelico. Ob njej je stavbenik Josip Slavec leta 1937 postavil kamnit sarkofag v obliki piramide. Tam so pokopali posmrtno ostanke ruskih ujetnikov s kranjskogorskega vojaškega pokopališča.⁹ ●

Marko Mugerli

-
- 1 Klavora, *Koraki skozi meglo*, str. 128.
  - 2 Prav tam, str. 136.
  - 3 Prav tam, str. 137, 159.
  - 4 Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Neue Feldacten, K 106.
  - 5 Uran, Kako se je delala cesta na Vrščic, str. 159–162.
  - 6 GMJ, arhiv KID, serija Gozdovi, mapa 5, Statistično poročilo o snežnih plazovih, 24. 11. 1914.
  - 7 Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv, Neue Feldacten, K 106.
  - 8 Zupanič Slavec, *Ruska kapelica pod Vrščicem*, str. 105.
  - 9 Prav tam, str. 109.